

СТРУКТУРА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

7. Особа О. Нівеляція сімейних цінностей як прояв культури постмодернізму / Особа О. – Молодь і ринок; 2012. – №12. – 128 с.

8. Савельєв В.П. Етика: навчальний посібник. [2-ге видання, випр. і доповн.] / В.П. Савельєв. – Львів: "Магнолія 2006", 2007. – 139с.

9. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка // Вибр. тв. у 5 т. – К., 1977. – Т. 5. – С. 410–414.

10. Торохтий В.С. Психология социальной работы с семьей. – М.: Рос. акад. образования. Центр социальной педагогики. Ин-т социальной работы, 1996. – 152 с.

11. Adamski F. Socjologia malzenstwa i rodziny. Warszawa, 1982. – С. 19.

12. Dyczewski I. Rodzina, spoleczenstwo. Panstwo. lublin. 1994. – С. 17.

Стаття надійшла до редакції 25.06.2014

УДК 378.011.3 – 051:17.022.1

Світлана Безбородих, аспірант кафедри педагогіки
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

СТРУКТУРА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті на підставі аналізу сучасної наукової літератури визначено структуру конкурентоспроможності майбутніх педагогів. Виявлено, що більшістю науковців розглянуто проблему формування вчителя як конкурентоспроможного спеціаліста, висвітлено шляхи формування конкурентоспроможності майбутнього фахівця, але відкритим залишається питання визначення структури конкурентоспроможності майбутніх педагогів. Встановлено, що структура конкурентоспроможності майбутніх педагогів буде визначатися за наступними компонентами: ціннісно-мотиваційним; когнітивним; індивідуально-психологічним; операційно-діяльним.

Ключові слова: компоненти, конкурентоспроможність, структура.

Літ. 13.

Светлана Безбородых, аспирант кафедры педагогики
Луганского национального университета имени Тараса Шевченко

СТРУКТУРА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТІ БУДУЩИХ ПЕДАГОГІВ

В статті на основі аналізу сучасної наукової літератури визначено структуру конкурентоспроможності майбутніх педагогів. Виявлено, що більшістю науковців розглянуто проблему формування вчителя як конкурентоспроможного спеціаліста, висвітлено шляхи формування конкурентоспроможності майбутнього фахівця, але відкритим залишається питання визначення структури конкурентоспроможності майбутніх педагогів. Встановлено, що структура конкурентоспроможності майбутніх педагогів буде визначатися за наступними компонентами: ціннісно-мотиваційним; когнітивним; індивідуально-психологічним; операційно-діяльним.

Ключевые слова: компоненты, конкурентоспособность, структура.

Svitlana Bezborodyh, Postgraduate Student of Pedagogy Department
Luhansk National University by T. Shevchenko

STRUCTURE OF THE COMPETITIVENESS OF FUTURE TEACHERS

The article is based on an analysis of the modern scientific literature defined structure competitiveness of future teachers. We found that most scientists considers the problem of the formation of the teacher as a competitive specialist, highlights ways of forming the future competitiveness expert, but the question remains open competitive structure determination of future teachers. Modern society requires highly skilled professionals who have the latest technology, seeking to develop their creativity, are competitive in the labor market. It was established that the structure of the competitiveness of future teachers will be determined by the following components: value-motivation; cognitive; individual and psychological; operational and activity.

Keywords: competitiveness, components, structure.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство потребує висококваліфікованих фахівців, які володіють новітніми технологіями, прагнуть розвивати свій творчий потенціал, є конкурентоспроможними на ринку праці. Отже, характер сучасного суспільного розвитку висуває до педагогів інші вимоги. По-перше, стала часом

непомірно складною система освіти. По-друге, якісно змінився звичайний педагог. Сьогодні люди краще освічені, більш вільно мислять, спокійніше змінюють місце роботи. Фундаментальні зміни у ставленні до роботи, освіти, стилю життя, потреб і соціальних чекань істотно змінили майбутнього педагога. Всі нові тенденції громадського життя

зробили його майбутню роботу незрівнянно більш складною і відповідальною.

Майбутній конкурентоспроможний педагог повинен вміти творити і визначати образ людини, створювати додаткові можливості для ефективного розвитку творчої особистості, зорієнтовувати на вищі людські цінності. Поняття “конкурентоспроможність” належить до числа найменш розроблених як у філософській, психологічній, так і педагогічній літературі. Науковці пояснюють це складністю самого поняття, воно є досить новим для категоріального апарату педагогічної науки та потребує поглибленого обґрунтування його теоретико-методологічних основ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання розкриття сутності конкуренції та конкурентоспроможності є об'єктом досліджень у працях не тільки зарубіжних, а й вітчизняних вчених, таких як С. Бандура, Д. Богиня, О. Бугуцький, В. Васильченко, Н. Глевацька, О. Грیشнова, Г. Дмитренко, М. Долішній, Т. Заяць, Г. Купалова, В. Куденко, Е. Лібанова, Л. Лісогор, В. Онікієнко, І. Петрова, О. Рибаківа, М. Семікіна, О. Яременко та інших.

Безпосередня ж проблема підготовки конкурентоспроможних фахівців вирішується Ю. Андрєєвою, В. Безруковою, О. Мельничук, Л. Мітіною, Ф. Туктаровим, Е. Хайрулліною, А. Яковлевою та ін.

Щодо завдань професійної школи стосовно формування конкурентоспроможного фахівця, то вони полягають у тому, щоб забезпечити оптимальні соціально-економічні й психолого-педагогічні умови для забезпечення інтелектуального розвитку особистості, оволодіння нею ефективними методами самостійної пізнавальної діяльності, формування у молодих поколінь високих морально-духовних якостей на засадах загальнолюдських і національних цінностей. За думкою автора, конкурентоспроможність фахівця у будь-якій сфері діяльності визначається якостями особистості, зокрема професійними й особистісними, якістю діяльності та її потенційними можливостями [2].

Ю. Завалевським наведено характеристику освітньої галузі України як замовника, виробника та споживача високопрофесійного фахівця; розглянуто проблему формування вчителя як конкурентоспроможного спеціаліста за умов її модернізації; розкрито сутність педагогічної компетентності як основи педагогічної майстерності вчителя; визначено шляхи та рівні його підготовки до професійної діяльності на базі

компетентнісного підходу; розроблено й апробовано технологію організації процесу формування вчителя як конкурентоспроможного фахівця; запропоновано методики визначення його професійної компетентності та розвитку інноваційної культури [5].

Г. Назаренко висвітлив зміст модернізації післядипломної педагогічної освіти відповідно до завдань підготовки конкурентоспроможного вчителя в контексті соціокультурних змін в Україні у Черкаському обласному інституті післядипломної освіти педагогічних працівників [10].

І. Петрюк визначив зміст поняття “конкурентоспроможність соціального педагога”, обґрунтував важливість формування конкурентоспроможності як показника якості підготовки майбутнього фахівця в системі вузівської освіти, шляхи формування конкурентоспроможності шляхом підвищення рівня управління якістю вищої професійної освіти [11].

Отже, більшістю науковців розглянуто проблему формування вчителя як конкурентоспроможного спеціаліста, висвітлено шляхи формування конкурентоспроможності майбутнього фахівця, але відкритим залишається питання визначення структури конкурентоспроможності майбутніх педагогів.

Мета статті. Метою даної статті є визначення структури конкурентоспроможності майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу. Для більш детального розгляду означеної проблеми звернемося до сутності поняття “структура”.

В. Афанасьєв структурою називає внутрішню упорядковану організацію цілісної системи, яка характеризується специфічним способом взаємодії компонентів, що її утворюють. Структура як система відношень за наявності відповідних елементів утворює нове ціле. У складі цілого, структура виконує двояку роль. З одного боку, структура сприяє формуванню нових властивостей цілого, знаходячись у взаємозв'язку з іншими структурами. З іншого ж – реалізує наявні властивості. Властивості об'єкта як цілого визначають структуру об'єкта, його особливі інтегративні зв'язки, а не тільки й не скільки властивості його окремих елементів [3].

На основі аналізу теоретичних робіт з психології особистості (А. Бодальов, Є. Клімов, Б. Ломов, Л. Мітіна, С. Рубінштейн та ін) як сутнісних ознак конкурентоспроможності виділені: інтелектуальний потенціал, самоактуалізація, адекватна самооцінка, самонавчання, комунікабельність, інтернальність, моральний імператив, здатність приймати відповідальні

рішення, ціннісно-орієнтована адекватність, готовність до професійного самовизначення.

З позицій структурно-функціонального підходу виділяються наступні компоненти конкурентоспроможності: *парадигмально-прогностичний, інформаційно-змістовний, операційно-діяльнісний, мотиваційно-ціннісний та емоційно-вольовий*. Кожен з компонентів є відносно самостійною підструктурою, яка в той же час підкорюється загальним законам розвитку особистості і втілює в собі єдність свідомості, діяльності і суспільних відносин.

З точки зору О. Мельничук і А. Яковлевої [8], в модель особистості конкурентоспроможного фахівця повинні увійти такі структурні компоненти, як *інтелектуальна компетентність*, під якою розуміється особливий тип організації знань – структурованість, категоріальність і узагальненість, гнучкість і оперативність в аналізі ситуацій, що забезпечує можливість прийняття ефективних рішень у певній сфері діяльності; *інтелектуальна ініціатива* – властивість цілісної особистості, що являє собою єдність пізнавальних і мотиваційних прагнень, готовність вийти за межі заданого; *самоорганізація*, яка передбачає аналіз ситуації, постановку задачі, планування і прогнозування можливих результатів і наслідків власних дій, самоконтроль і оцінку ефективності своїх рішень на основі саморефлексії; *саморегуляція*, що означає вміння вільно керувати власною інтелектуальною діяльністю, здатність фіксувати зміни в собі, розуміння і використання механізмів культурної самокорекції.

Також у моделі конкурентоспроможного фахівця О. Мельничук і А. Яковлевої визначаються наступні вимоги до фахівця [8]: розуміння сутності і соціальної значущості своєї спеціальності; дотримання етичних та правових норм суспільства; наявність аксіологічних прагнень, тобто ідеалів, цінностей, пріоритетів, мотивацій і т.д.; знання законів міжособистісного спілкування і вміння використовувати їх на практиці; здатність приймати рішення і нести за них відповідальність; наявність людських, гуманних спонукань – почуття справедливості, співчуття, готовність допомогти, любові до сім'ї та ін; “невиробничі” резерви особистості – патріотизм, дотримання законів здорового способу життя, вміння створити сприятливий психологічний клімат у колективі, участь у громадському житті, працездатність та інші.

Сутність конкурентоспроможності фахівця та її функціональну структуру пропонується визначати через *особистісні і професійно-*

діяльнісні компоненти. До особистісних компонент конкурентоспроможності фахівця пропонується відносити аксіологічну, когнітивну, праксеологічну і рефлексивну компоненти. Аксіологічна компонента визначає ціннісну спрямованість і умотивованість особистості, її діяльність і вчинки, вміщує внутрішні спонукальні сили особистості. Ця складова вміщує мотиви і цінності, пов'язані з майбутньою професією, забезпечує засвоєння знань і самовдосконалення в професійній сфері. Структуру когнітивної компоненти складають знання, інтелектуальні вміння, які характеризують здібності розумової обробки інформації, якісне виконання певної діяльності на основі наявних знань або використання знань у змінних умовах. Практиологічна компонента відображає поведінкові компетенції особистості, що забезпечують її ефективну діяльність. Основну цю компоненту складають вміння і навички пізнання інших людей, зокрема ідентифікації (подібність себе іншому) та емпатії (адекватне уявлення про емоційний стан іншого), а також такі якості особистості, як гнучкість, прагнення до постійного професійного зростання, креативність і творчість в діяльності, поновлення знань тощо [2].

До професійно-діяльнісних компонент конкурентоспроможності фахівця пропонується відносити професійну, діяльну і адаптаційну компоненти. Структура і зміст професійної компоненти визначається специфікою професійної діяльності і базується на інтересі до професії, професіоналізмі, професійної самодостатності, професійної мобільності, відображає позицію суб'єкта праці і вміщує в собі результат реалізації компетенцій і характеристик інших особистісних компонент. Діяльну компоненту конкурентоспроможного фахівця визначено як активну складову діяльності людини, як таку, що спрямована на предмет праці, на соціальне середовище і самого себе. Адаптаційна компонента, як елемент конкурентоспроможності фахівця, визначається процесами перебудови діяльності і поведінки особистості у відповідь на нові вимоги оточуючого середовища. Це безперервні процеси оволодіння професійними і особистісними якостями для зростання конкурентоспроможності в умовах, що постійно змінюються. Результатом таких процесів є формування самосвідомості і рольової поведінки, адекватних зв'язків з оточуючими, прийняття індивідом своєї соціальної ролі, а також узгодження самооцінки і прагнень особистості з його можливостями і з реальністю соціального середовища [2].

У своєму дисертаційному дослідженні В. Мезінов виділяє наступні компоненти конкурентоспроможності: **мотиваційно-ціннісний; морально-естетичний; когнітивний; діяльнісно-практичний** [9].

І. Бібік, досліджуючи проблему становлення конкурентоспроможного викладача ВНЗ, обґрунтовує у своєму дослідженні такі компоненти, як **ціннісно-мотиваційний, когнітивний, технологічний** [4].

У педагогічних дослідженнях С. Потачева конкурентоспроможність особистості складається із **мотиваційного, емоційно-вольового та пізнавального** компонентах [13].

В. Андрееву вдалося виділити десять системоутворюючих компонентів особистості, які визначають конкурентоспроможність: **чіткість цілей і ціннісних орієнтацій, працьовитість, творче ставлення до справи, здатність до ризику, незалежність, здатність бути лідером, здатність до безперервного саморозвитку, стресостійкість, здатність до безперервного професійного зростання, прагнення до високої якості кінцевого продукту** [1, 62].

Питання моделювання конкурентоспроможної особистості актуальні для будь-якого суспільства. Наприклад, у Німеччині підготовка у вищій школі орієнтована на розвиток у фахівця пізнавальних і загальних інтелектуальних здібностей, професійних навичок, загальної ерудиції, соціальних і особистісних якостей, пунктуальності, працездатності, економності, акуратності, гнучкості, самостійності, лояльності, врахування інтересів підприємства, а також здібностей до керівництва – вміння вести переговори, встановлювати контакти, розподіляти завдання, приймати рішення, риторичні навички, товариськість та ін. [6, 13].

Висновки. Отже, проаналізувавши усі обґрунтовані структурні компоненти конкурентоспроможності спеціалістів, доходимо до висновку, що усі компоненти, які визначають конкурентоспроможність педагогів, дещо мають схожість, а іноді і розбіжність, все це зв'язано насамперед із різними теоретичними підґрунтями їх розглядання. Але, врахувавши усе вищезазначене, будемо розглядати конкурентоспроможність майбутніх педагогів за наступними компонентами: **ціннісно-мотиваційним; когнітивним; індивідуально-психологічним; операційно-діялісним.**

У подальшому доцільно було б розкрити основний зміст визначених нами структурних

компонентів конкурентоспроможності майбутніх педагогів.

1. Андреев В.И. Саморазвитие творческой конкурентоспособной лично-сти менеджера / В.И. Андреев. – Казань, 1992. – 207 с.

2. Андріяко Т.Ю. Педагогічна сутність і структура конкурентоспроможності фахівця / Т.Ю. Андріяко // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. пед. науки. – 2010. – Вип. 189, ч. 2. – С. 110 – 116.

3. Афанасьев В.Г. Системность и общество / В.Г. Афанасьев. – М.: Политиздат, 1980. – 368 с.

4. Бибики И.А. Организационно-педагогические условия становления конкурентоспособного преподавателя вуза: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Инна Анатольевна Бибики. – Комсомольск-на-Амуре, 2010. – 168 с.

5. Завалевський Ю. Конкурентоспроможний вчитель: теорія і практика / Ю. Завалевський. – Чернівці: Букрек, 2010. – 216 с.

6. Крылова Н.Б. Формирование культуры будущего специалиста / Н.Б. Крылова. – М.: Высшая школа, 1990. – 142 с.

7. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник / А.І. Кузьмінський. – К.: Знання, 2005. – 486 с.

8. Мельничук О., Яковлева А. Модель спеціаліста / О. Мельничук, А. Яковлева // Выси. образование в России. – 2000. – № 5. – С. 19 – 25.

9. Мезінов В.Н. Формирование конкурентоспособности будущего учителя в образовательном процессе университета: дис ... доктора педагогических наук: 13.00.08 / Владимир Николаевич Мезинов. – Елец, 2009. – 317 с.

10. Назаренко Г. Формування конкурентоспроможного вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти / Г. Назаренко // Нова пед. думка. – 2008. – № 4. – С. 83 – 85.

11. Петрюк І.М. Конкурентоспроможність майбутнього спеціаліста з соціальної педагогіки як показник якості вузівської підготовки / І.М. Петрюк // Наука і освіта. – 2007. – № 1 – 2. – С. 164 – 167.

12. Платонов К.К. О системе психологии / К.К. Платонов. – М.: Мысль, 1972. – 216 с.

13. Потачев С.А. Конкурентоспособность выпускника педагогического университета в современных социокультурных условиях: монография / С.А. Потачев. – СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2002. – 146 с.

Стаття надійшла до редакції 17.06.2014

